

УКРАЇНСЬКИЙ ЕМІГРАНТ

Орган Товариства Опіки над Українськими Емігрантами у Львові.

Редакція і Адм.: Львів, Городецька 95, I. п. Чековеkonto П. К. О. 153.315. Тел. 37-14.

Річна передплата на рік 1928: В краю — річно 8 зол., піврічно 4 зол.; чвертьрічно 2 зол.; в Америці і Канаді — 1 дол.; в Бразилії — 2-50 мільрайси; в Аргентині — 3-50 пеза; у Франції — 15 франків; в Німеччині — 4 марки. — Один прим. 35 с.

Копія
Biblioteka Jagiellońska

Українські Емігранти!

Не кидайте рідної землі!

Коли мусите їхати на чужину, то інформуйтеся у всіх справах в своєму Товаристві. Вступайте в члени свого Товариства Опіки над Українськими Емігрантами! Передплачайте, читайте і поширюйте свій часопис „Український Емігрант“!

Адреса Товариства і Редакції: Львів, Городецька 95. I. поверх.

У Різдвяний Вечір...

І знову по давньому звичаю засядемо до святовечірного стола. Понесеться тихими сільськими вулицями радісна різдвяна пісня-коляда, понесеться веселий гомін радісної дітвори і на момент відійдуть від нас всі наші журби та клопоти.

Як довга й широка українська земля, в ту саму пору, коли тільки засяє на овиді ясна зоря, коли тільки сумерки наляжуть землю, загомонить те саме слово:

Бог предвічний...

Та не тільки тут, на рідній землі. І на далеких просторах канадійських піль, по вічно рухливих містах землі Вашингтона, в гущі бразилійських пралісів, по рудокопах Франції, ген, на далекому Сибірі і всюди, всюди, де тільки живе українська душа, що не забула рідної землі і старих звичаїв своїх батьків.

Може не всім цей вечір буде радісним. Може згадка про рідну сторону, може жаль, що неодни не зможе разом з близькими й рідними засісти до спільного стола, замість радости витисне на оці слезу. Може неодному стиснеться серце на саму думку, що там десь,

далеко, в рідному краю, старий батько й неня похилені край стола, що в вікнах сільських хат горять ясні вогні, що сніжними дорогами тупотять малі діти... А там, на далекій чужині в ту саму пору тропікальне сонце жарить, не даючи змоги навіть віддихати, а в пралісі озветься пронизаючий голос дикого ягуара.

Розпорошена по цілій земній кулі українська громада, українські переселенці, що їх доля загнала в далеку чужину, бодай думкою полинуть у тиху, рідну сторону, прислухаючись даремне, чи далекі вітри не донесуть до їх ушей слів коляди.

Не забуває про вас, українські емігранти, рідний край. Через кордони, через далекі океани, через нетрі бразилійської пущі, витає вас всіх у цей традиційний вечір і шле вам поклін від ваших батьків і материй, від ваших сестер і братів, від всіх тих, що ви їх полишили в рідному краю. І коли на саму згадку про своїх рідних найде вас смуток і жаль, що не можете бути разом, нехай для вас буде розрадою і потіхою, що про вас не забувають.

Еміграційне питання.

Одним з найважливіших і найбільше пекучих питань є справа еміграції. Всі держави Європи є так перелюднені, що вже нема місця для дальшого приросту людности і кожна держава та кожний нарід шукає приміщення для цього дальшого приросту. Серед української суспільности виробилося дивне поняття, що займаючися справою еміграції це торгівля живим товаром, та що це справа ганбляча. Одначе українська суспільність нічого не зробила, щоби дати тим масам людей, котрі вже виємігрували і тепер емігрують варстати праці тут в краю і в той спосіб не приневольовати людей шукати праці і куска хліба на чужині.

Перелюднення нашого краю змушує нас займитися еміграцією наших людей і старатися розв'язати це питання. Річний приріст людности в Польщі виносить 500.000 людей. Оскільки приймемо, що 100.000 умирає, то дійсний приріст виносить 400.000 людей, які з причини перелюднення мусять шукати хліба поза границями держави. На українців з цієї квоти 400.000 припадає около 80.000 осіб, які з причини перелюднення української території мусять шукати праці на чужині. Думка української суспільности, що наша еміграція має бути лише сезонова, булаби до виконання о скільки ми булиби в стані тих 80.000 людей, які будуть мусяти що року опустити свій край, в часі пізнішим, як вони на чужині стануть економічно сильними, примістити на нашій території і сотворити для них нові варстати „праці“. З причини одначе перелюднення перевести це є неможливим і для того еміграція наша буде іти тепер лише в малій кількості до заморських країв як сезонова, а в більшій кількості буде це еміграція осіла. Буде так чи ми схочемо, чи ні.

Щоби одначе еміграція не спричинювала нам шкоди, то мусимо нашу еміграційну стихію взяти в свої руки, відповідно зорганізувати цю стихію і звернути там, де це для нас принесе як найбільше користи.

Щоби цього довершити, потрібна співпраця цілої суспільности, а тоді еміграція не буде таким лихом, яким є тепер і для того Товариство Опіки над Українськими Емігрантами звертається до всіх активних і свідомих справи одиниць в краю і за границею з закликом взяти участь в вишуканні прихожих теренів поселення для наших людей в творенню кружків, в зорганізованню інституції, яка давала би позички тим, що емігрують за зарібком до заморських країв і охороняла емігруючих від лихви а позістаючим уможлиблювала би набувати продавані землі.

Учіться по англійськи!

Учіться, брати мої,
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь,
Свого не цурайтесь.

Тарас Шевченко.

Чи розумієте по англійськи? Чи говорите по англійськи? Ось перші питання, які завдають різні люде нашим емігрантам, коли вони приїдуть до Канади або Зєдинених Держав Америки. А на питання ці, яких емігранти навіть не розуміють, не можуть вони відповісти навіть коротеньким словом „но“ — ні і або аж уши червоніють їм зі сорому, що не можуть порозумітися з людьми, або глупковато всміхаються, замість відповідати. Не уміючи і не розуміючи англійської мови, видаються наші емігранти чужинцям або як дурноваті, або як злосливі, німі сотворіння, одним словом як дикуни, які не уміють ані назвати свого імени, ані сказати, звідки і за чим приїхали до Канади.

Махають рукою чужинці на нашого емігранта, уважають його за нищу расу, за дурне сотворіння, одним словом, за упосліджених, небажаних

А як навіть заставляють їх з потреби до праці, то праця ця є дуже нескладна, проста і тяжка, а наставники мінами, рухами і криком так як до коня короткими словами „гайта“, „вйо“ керують його працею. До складнішої праці, яка є більш видатною і ліпше платною „німака“ не можна ужити, ані він такої праці не може собі підшукати. Хазяйка не може післати своєї служниці на закупно до skleпу, бо ні ця хазяйка, ні купець не може з „німою“ служницею порозумітися.

Наші емігранти в Канаді і Зєдинених Держав Америки з причини незнання англійської мови в перших роках і місяцях переживали пекольні муки в тяжкій, нелюдській праці, легковаженню зі сторони посторонніх люде і власному почуттю упокорення, аж до цієї пори, доки не научилися говорити по англійськи. Розумніщі емігранти завсіди перед виїздом пошукували за українсько-англійським словарцем або самоучком. На жаль, признає треба, що таких словарчиків, ні самоучків досі чомусь не друкували і навіть ці розумніщі емігранти мусяли їхати на чужину, як „німаки“.

Щойно Товариство Опіки над Українськими Емігрантами в порозумінні з Еміграційним Урядом поставило собі як перше завдання дати в руки емігрантів до Канади і Зєдинених Держав Америки легко уложений самоучок англійської мови. За низеньку ціну може від тепер кожний український емігрант і емігрантка виучитись початків англійської мови і по приїзді до Канади зрозуміти, що до них люде говорять і відповідати на питання, або самих запитати.

Цей самоучок називається: „Учіться по англійськи“ — українсько-англійські розмови для

емігрантів. Самоучок є обемистий, бо має 202 сторінок друку. На зміст самоучка складаються короткий словарець, коротенька англійська граматики, а відтак найпотрібніші для емігранта розмови про такі речі, як дні, місяці, пори року, свята, числа, гроші, міри і ваги, фарби, морську подорож, купно фарми, різні роботи, розмови майстра з робітником про контракт, розмови у місті на вулиці, на пошті, на залізниці, в крамницях з харчами, одягами, тютюном, мясом, паперами, хлібом, в аптеці, у лікаря або дентиста, про хату, обстанову, посуду, про різного рода майстрів як пекар, кравець, швець, шлюсар, мельник муляр, ткачі і копальняні робітники, про машини, залізниці, телеграф, розмови про закінчення подружжя, уродження дитини, розмови в різних урядах і професійній організації, про природу. Самоучок закінчений є адресами еміграційних урядів і консулятів в Польщі, Канаді і Зєдинєних Державах Америки.

Навчитися по англійськи з цієї книжки може легко кожний емігрант, який знає принайменше українські і латинські букви і хоч слабо читає по українськи. Виданий Товариством Опіки над Українськими Емігрантами українсько-англійський самоучок принесе нашим емігрантам неоцінену прислугу і тому кожний, хто цієї весни задумує виїхати до Канади або Америки, в своєму власному інтересі повинен купити собі цей самоучок і в дому, ще заки виїде, хоч троха підучитися по англійськи. Книжочка „Учіться по англійськи“ буде для кожного українського емігранта найкращим і найвірнішим приятелем далеко в заморських краях, бо вона з „німаків“ зробить чоловіка, який буде уміти розуміти, говорити і писати по англійськи.

Проситься всі українські організації і свідомих людей, щоби поручали нашим емігрантам книжечку „Учіться по англійськи“.

Не повинно бути ні одного емігранта, який поважився би поїхати до Канади або Зєдинєних Держав Америки не научившись хочби найпотрібніших слів по англійськи.

На заробітки до Німеччини.

„Від зарази, голоду, огню і війни хорони нас Господи“ співає молебним, жалібним голосом народ по церквах. В молитві не вичислені всі язви і елементарні катастрофи, як землетруси, тайфуни, повені. А коли мимо мольби, людей навіщують елементарні нещастя, то культурні народи передовсім борються з цими катастрофами в ріжний спосіб, а в випадках, як ворожі сили переможуть слабі людські зусилля, тоді загал старається допомогти в ріжний спосіб потерпівшим жертвам елементарних катастроф.

Цього літа були ми свідками, як протягом кількох днів, наслідком повені на Підкарпатті про-

пав нараз цілий добуток або засоби проживлення і варстати праці соток тисячів селян і маломіщан. Ратунок перед повіню був майже неможливий, а для допомоги жертвам повені потворилися в краю і за границею численні комітети, які збирали дари і лепти для знищених повіню мас народу. Признати треба, що допомога, як на сучасні тяжкі загальні умовини, була значна. Одначе вона була лише каплею в морі людського нещастя і поволи зачала вменшатися. Народові не стало сил і засобів на на праву заподіяних повіню шкід і прокормлення зруйнованого населення.

Зрештою на якусь сталу, безупинну допомогу навіть нерозумно було би числити. Потерпівшє населення само, власною працею, мусить далі удержуватися і направляти заподіяні шкоди. Ходить тільки про це, щоби знайти цю працю. Населення Підкарпаття по части знайшло роботу при відбудові понищених повіню приватних і публичних домів, фабрик, доріг, мостів, але заробітки при відбудові знищеного краю також не можуть вирівнати заподіяного лиха.

Це все мало на увазі Товариство Опіки над Українськими Емігрантами і робило заходи, щоби, по змозі, як найбільше число зруйнованих повіню людей могло знайти працю і заробітки на заграничних ринках праці, передовсім в Німеччині. Старання Товариства знайшли зрозуміння у керманічів еміграційного руху з Польщі і недавно одержало Товариство приобіцянку, що узвгляднитись на весну при сезонній еміграції до Німеччини населення підкарпатських повітів, знищених повіню. Спис цих повітів, в порозумінні з комітетами допомоги жертвам повені переслало Товариство Еміграційному Урядові.

Вербунок сезонних робітників з Підкарпаття начнеться під проводом державних урядів посередництва праці, правдоподібно, вже в місяці лютім. Про число тих, що зможуть виїхати на заробітки сільських робітників і робітниць, буде оголошено в своєму часі по громадах підкарпатських повітів.

Товариство Опіки над Українськими Емігрантами сподівається, що з огляду на це, що населення цих повітів є найбільше і найбільш безробітне в цілій Польщі, число тих, що зможуть виїхати на сезонні роботи до Німеччини буде досить значне, і що тим способом дасться можливість прожитку і заробітків за границею поважній кількості сільського населення. В той спосіб відтяжиться акцію допомогових комітетів, та дасться нещасному населенню Підкарпаття найкращу і найбільшу поміч, бо самопоміч через працю за границею.

Перед маревом безробіття в Аргентині.

Незадовго скінчаться літні роботи на фармах в Аргентині. Зберуть і вимолотять збіжжа на аргентинських степах, звезуть його до міст і портів, а рільних робітників звільнять з праці. В Аргентині рільну господарку ведуть переважно власники великих земельних просторів — лятифундій — працю виконують там машинами і наємними робітниками, всі роботи, а навіть молочення переводять там під голим небом на полі, бо нема господарських забудовань, стаен, стоділ, шпихлірів, а тільки провізоричні літні бараки для робітників. Тому по скінченні літних робіт, звільнені робітники не остають через зиму на полі, ні не мають де приміститися по нужденних селах але виїзджаять на зиму до міст і рідких промислових центрів довкруги Буенос Айрес, де в наслідок промислової кризи навіть літом знаходиться маса безробітних.

Рільні робітники, що масово вертають з піль, безумовно не мають виглядів на підшукання собі праці. Перед ними стоїть питання: або проїсти зароблені літом на полі гроші, або виїздити, Бог знає куди, або їздити по Аргентині залізницями в пошукуванні за працею. В кожному випадку звільнені з піль робітники збільшать число безробітних по містах, а при палкій вдачі населення дуже легко може дійти до заворушень зі всіми їх консеквенціями.

Тому українські робітники, які не виїхали ще до тепер до Аргентини, безумовно повинні відложити свій виїзд принайменше до місяця серпня, бо вони тепер не тільки не знайдуть праці в Аргентині, але мусять бути певні, що прийдеться їм тяжко бідувати і голодувати, або навіть при заворушеннях безробітних наразитися на кулі і тюрму.

До Канади без афідавітів.

Як ми вже в попередньому числі нашого часопису згадали, канадський міністр еміграції і кольонізації підписав умову з канадськими залізничними товариствами С. Р. R. і С. N. R. (Сіпіяр та Сіенар) на підставі котрої, ті товариства мають право привезти з Європи потрібну Канаді кількість рільних робітників до весняних та осінніх рільних робіт і відповідну кількість родин для поселення їх на фармах в Канаді.

На підставі тої умови має на весну виїхати з Польщі около 10.000 рільників зглядно рільних родин до Канади без ніяких афідавітів. Рільникам, зглядно рільним робітникам мають вище згадані залізничні товариства забезпечити працю на фармах на протяг одного року. Родинам рільничим мають вони допомогти при набуттю власної фарми.

Умова та досі ще не затверджена польськими властями й тому на разі не можна подати коли буде можна реєструватися на виїзд до Канади без афідавітів та коли відійдуть перші транспорти.

Рільні робітники або рільники мусять бути в віці від 18 до 45 літ. Кожний мусить бути зовсім здоровий, здібний до праці та вміти читати в якій небудь мові і розуміти прочитане.

Вони мусять самі оплатити собі подорож з Польщі до Вінніпегу, на що потрібно мати 157 і пів доларів. Крім того кожний з них мусить мати по 25 доларів на показ та 10 доларів на дрібні подорожні видатки. Разом отже потрібно мати 192 і пів доларів.

Щож торкається рільничих родин, які хотіли би поселитися в Канаді на власних фармах, — то родини ці мусять мати по заплаченні цілої подорожі до Вінніпегу ще 250 доларів, або 500 доларів, або 1000 доларів, які мусять зложити в канадським банку як запоруку, що осядуть на фармі. Ці кавційні гроші є власністю родини і мають бути

Петро Карманський

Плач бразилійської ночі.

(Уривок з поеми.)

Гай — гай! Здасться переснилось
Отсих зміденних трийцять літ.
Вже плісню забуття покрилось,
Журба за всім замела слід.
Той виїзд з рідних сіл розмайних
І тяганина по містах;
Нудьга в бараках неотайних
І плач жіночи по кутах;
Та туга, що вела нас морем,
Стіваючи сумний псалом;
Той жаль за кинутим селом,
Що приправляв нам страви горем;

Ті наші жалісні пісні —

Сьогодні сняться лиш мені.

А далі страшно спомянати...

Ох довелось мені пізнати

Цей „Острів“^(*), цей цвинтар.

А там прийшов новий удар —

Голгофта Сантосських бараків...

Хто почислить гроби бурлаків,

Яких малейта^(**) і біда

В чужую кинули землицю?

Літа поплили мов вода

Й сьогодні мов яку билицю

Пригадуем ті люті дні.

Мов Ноя з рідними в судні

^(*) Острів в Ріо-жанейрському заліві, де імігранти відбувають квантанну.

^(**) Жовта пропасниця.

ужиті на її рахунок як завдаток на ферму, яку до-
тична родина, де схоче собі вибере.

Всі члени родини мусять бути зовсім здорові
і здібні до праці. Муштини почавши від 15 літ му-
сять вміти читати в якій небудь мові.

Кожна родина мусить оплатити собі подорож
з Польщі до Вінніпегу. Для орієнтації подаємо як
треба обчислювати собі кошти подорожі, а саме,

за особу від 12 літ в гору платиться по 157 дол. 50 цент.
за особу від 10 — 12 літ платиться по 145 дол.
за особу від 5 — 10 літ платиться 78 дол. 75 цент.
за особу від 1 — 5 літ платиться по 66 дол. 25 цент.
за немовля нижче 1 року платиться по 5 дол. 50 цент.

Крім грошей на оплачення подорожі враз з
родиною та на зложення кавції, як запоруки, що
емігрант осяде з родиною на фермі, треба мати
ще дещо готівки на дрібні подорожні видатки в
часі їзди залізницями тут і в Канаді.

Реєстрацію рільників та рільних робітників
а також і рільничих родин переводити будуть Дер-
жавні Уряди Посередництва Праці (P. U. P.)
а не, як досі, корабельні Т-ва.

Інформацій в справі реєстрації на виїзд до
Канади без афідавіту та способу, в який тре-
ба старатися про пашпорти до Канади — подамо
в найблизшому числі Українського Емігранта як
тільки Еміграційний Уряд видасть в тій справі від-
повідні інструкції.

Дещо про фармування в Канаді.

З надходячою весною має виїхати з Польщі
кілька тисяч рільних робітників і рільничих родин
до Канади. Для цих емігрантів подаємо без ніяких
змін деякі ради на початок, які написав старий
український селянин-переселенець Д. М. Яремій,
в „Новім Полі“, альманаху, який видало наше

братнє Товариство Опіки над Українськими Пере-
селенцями в Канаді.

М. Д. Яремій пише:

З мого 26-літнього досвіду в Канаді хочу по-
дати деякі ради тим господарям, що приїжджають
до Канади і бажають розпочати тут господарку,
беруть від уряду наділ, по англійськи „гомштад“,
або купують на рати ферму від котроїсь компанії,
що продав землю.

Не думаю, що мої ради будуть потрібні для
кожного, бо є люди, що ніяких рад не хочуть слу-
хати і все думають, що вони все ліпше знають, мо-
жливо однак, що мої ради придадуться хоч в часті
для таких, що радо послухають, в який спосіб
і другі збирали свій досвід.

Західна Канада є краєм фермерським, але не
є краєм заробітку у фабриках, як в Зєдинених Дер-
жавах. Тут треба бути щирим для землі.

Провінції Манітоба, Саскачеван і Алберта
є наскрізь фермерськими провінціями. Фабрик нема,
є лише ферми, на яких працюють фермери.

Коли в Канаді скажемо слово „ферма“, то це
значить „поле одного господаря“. Ферма може мати
20 акрів або 200 до 2000 або більше. Звичайно ка-
жуть „ферма“, коли поле має 160 акрів, а дві ферми
це є два рази по 160 акрів. Акр є дещо менший від
старокравового морга, бо 160 акрів рівнається 113
моргам.

Слово „фермер“ значить то само, що у Ста-
рім Краю „господар“ або „газда“. „Фермер фармує“
то таке саме, як по нашому „господар господарить“,
але в Канаді домішуємо англійські слова до украї-
нських. Коли новий чоловік приїде, то він не може
розуміти тих слів, що ми їх з англійського домі-
шуємо.

Хто вибирає землю під свою ферму, той ви-
бере таку, де є ліс, або трохи ліса, а нема каміння.
Лісова земля є безпечніша як прерія (степ). Коли
земля родить добрий ліс, то вона плодюча. Коли
ліс не дуже грубий, то ліпше, можна мати на опал.

*Несли нас хвилі навмання
Крізь життєву грізну потопу —
На віки взявши в нас Європу.
Забули люде за снання
І хліб лиш снівся нам у сні.
Нам стравою були пісні.
Що з рідного пішли загопу
За ними й з вами аж сюди,
Щоб не кидати нас до скону
У хвилях горя з біди.
Як ті ягнята між вовками,
Слабі немови, всім чужі,
Ми в пущу вгризлися стежками,
Які звивались мов вужі,
Простерті нашими руками.
Гуц нетрів наче смок неситий
Всякнула в себе наш гурток,
Щоб нас закинути в куток,*

*Ще людським потом не политий.
І так пікали*) скрізь тучи,
Ми в океані лісовому
Неслись на зустріч все новому
І все страшнішому життю.
Так зустрічали ми куттю,
Бадилля з пальми гризучи.
Та й не всім нам довелося
Тієї кушати кутті...
Згадаєш — їжитья волося
І дух, розпятий на хресті,
Жахливих спогадів вмліває...*

*) Стежка, прорубана в пралісі.

на будинки і на продаж. Чорнозем є урожайний, але часом чорна земля є лише чорним піском. Треба уважати.

Не треба робити своїх досвідів на свій кошт. Ліпше йти до фермерів, що вже кілька літ або довше господарюють в Канаді і вчитися від них канадійського способу господарки. Коли чоловік пізнає канадійську фермерку, щойно тоді може зачинати роботу над землею на свою руку, може спровадити зі Старого краю жінку і може безпечніше працювати на своїй фермі.

В Канаді літо коротке а зима довга. Потрібно три місяці від засіяння пшениці до жаття стиглої пшениці. Овес потребує менше як три місяці, ячмінь 2 і пів місяців. Мимо того пшениця, овес і ячмінь знаменито удаються. В провінції Манітобі пробують садити сливи й яблуні. Треба вишукати відповідні породи садовини а сади будуть добре удаватися. Для того, що час на збіжжя короткий, треба спішитися. В господарці треба уживати машин, щоби вихіснувати час і заступити руки людей, яких тут нема, або їх дуже мало. Мало часу і мало людей вимагає машина.

Однолемішний плуг, великий, потрібний до ломання землі, бо треба різати дику землю і корчі, і треба виорювати каміння, котре потайки лежить в землі. Тягне його три до чотири коні, а чоловік йде за плугом пішки.

Дволемішний плуг тягне чотири коні а плугатор сидить на сідалі за лемішами.

Три борони тягне два коні, шість борін чотири коні, девять борін шість коней, а все поводить оден чоловік, що сидить на сідалі над боронами. Всі борони однакові, кожна борона має 20 зубців.

Щоби роздробити грудку на ріллі, то до того є диски, круглі сікачі. Коні тягнуть, погонич сидить на сідалі.

Вітри віють сильно і сіяти треба машиною, що рядками садить зерно глибоко в землю. Птахи не видають збіжжя і головно сіяння йде скоро. Сіварка є знаменита машина.

Доспіле збіжжя жнеться машиною. Оден чоловік і три коні зроблять жнивваркою тільки само, що 20 людей серпами. Жнивварка їде довкола лану і косить так, що лишається що раз менше збіжжя по середині. Жнивварка косить і вяже зараз стебла мотузком в снопи.

Люди мусять знести снопи і поскладати у верхки по 8 до 10 снопів, колоссям в гору. Це називається штукувати. В „штуках“ схне збіжжя яких два тижні.

Коли збіжжя висохло, то не звозиться його до стодоли, як у краю. Треба би мати велику стодолу, а це не оплатилося би. Складати снопи до стодоли і знову виймати до молочення забирає багато часу, для того в Канаді молотиться збіжжя зараз на полі. Машина сипле зерно в мішки або в скриню на возі.

З поля відводиться зерно впрост на продаж до залізничної стації, де стоять шпіхлірі різних збі-

жєвих компаній, які купують збіжжя. Оцінюють якість збіжжя і дають таку ціну, яка того дня обов'язує канадійську торгівлю збіжжам. Ті шпіхлірі зовуть тут з англійська „елевейтрами“.

Або фермер сипле зерно до своїх власних засіків, які зовуть тут з англ. „грейнерами“. Аж в зимі везе фермер зерно санками на продаж. Тоді є більше часу і чим пізніше продається зерно, тим воно дорожче.

Ті самі машини, що вистарчають на 50 акрів і вже оплатяться, вистарчають на 200 акрів. Для того кожний фермер старається мати дві ферми, це є два рази по 160 акрів. Пригадую, що ферма зі 160 акрів це є 113 моргів.

Оден однісінький чоловік може обробити 100 акрів, які вже вироблені під управу. Може сам оден зорати, засіяти, зволочити, скосити в снопи. Одначе молотити мусить на спілку з другими, бо до звоження снопів і до обслуги молотильні, яку жене газоліновий мотор, потрібно 7 до 15 людей.

До 30 акрів не треба своєї машинерії, але треба мати лише свій плуг і свої борони і 2 або 3 коні. Машинерію тоді наймається.

До домашнього ужитку потрібно мати дві корови.

Яке збіжжя сіяти? Є такі фермери, що сіють лише пшеницю, бо на пшеницю є найбільший попит. В кожний час можна пшеницю продати. Але тепер стараються фермери управляти три роди збіжжя і управляють на одній фермі ячмінь, овес і жито.

Головна річ є вода. Де нема рік і озер, там нема води. Вона є тоді дуже глибоко і треба копати глибокі студні. Треба мати води подостатком.

Худобу належить купувати у фермерів. Можна купити також на відробок. Фермери охотно продають на відробок.

Треба старатися мати багато дробу. Це є велика поміч.

Вівці дуже поплатна річ на господарстві. Хто має охоту до того, повинен плекати вівці. Може мати гарний дохід.

Коли ферма вироблюється під управу збіжжя, то треба щось лишити для худоби. Оден акр пасовиска з корчами вистарчає на одну худобину, але, коли це ліс, то треба десять акрів ліса на одну штуку худоби, бо в лісі нема много трави.

Першу хату будується як найдешевше. Щойно, коли можна заробити дещо гроша у других господарів або при залізниці, коли виробиться більше поля, тоді кладеться більшу і ліпшу, отже дорожчу хату. З початку мешкали наші в колибах або ямах, вкритих бальками і муравою.

Тепер будувмо хати, не гірші від англійських фермерських домів. Є українці фермери, що мають муровані одноповерхові дома.

Худобу переховується в стайні. Годується соломомою і сіном. Худоба на ніч є в стайні а через день коло соломи, що лежить в стирті від змолоченого в осени збіжжя. В Альберті, то навіть стайні не бу-

дують. Худоба і коні ходять цілу зиму, день і ніч по дворі.

З бурянами треба постійно воювати. Бурян обезсилює поле. Десять чистих акрів дасть більше, як п'ятьдесят занечислених акрів. Дятого якусь частку фарми треба лишати кожного року облогом, але в цей спосіб, що земля є зорана і не заростає цілком.

Не треба робити довгів, або лише як найменше. Тота рада важна на цілм світі, в Старім Краю і в Канаді. Не купувати машинерії або коней, коли нема вироблених стільки акрів землі, скільки треба, щоби фарма несла дохід, потрібний на заплату довгів. Не треба за дуже уповати на будучність, що гроші приплинуть, що буде чим заплатити, бо пропаде фарма разом з надіями. Гроші, що приходять зі збіжжя, вкладати в господарку і поволи розвивати свою фарму.

Коли купується машинерію, треба старатися дати бодай половину гроша готівкою а решту взяти на рати.

Великий блуд, коли хтось побільшує свою фарму, докуповує другу фарму а ще не забезпечився на першій фармі. Не виробив одної фарми, не зробив її оплатною а вже купує другу, або навіть другу і третю. Має за великі надії на урожай, але надії не все сповнюються. Надія, то як хмара. Вітер понесе її і дощу нема. Далше посуха.

Фармер залежить від ціни зерна. А ціну приказують з гори збіжжєві компанії, значить купці збіжжя, що потворили спілки і побудували елевейтри по стаціях, це є вежі деревляні або муровані на зерно. Нема з ними торгу, що дають, то треба брати за свою працю.

Тепер лучаться фармері в свої власні спілки. По англійськи така спілка називається „пул“. По нашому пишуть часописи тепер слово „узол“, бо фармері вяжуться в такий узол, що привозять збіжжя до своєї спілки, і не вільно їм збіжжя деінде продавати, лише у своїй спілці. Нема ніяких посередників. Сама фармерська спілка вишукує край, де потрібно збіжжя і продає просто до того краю. Такий фармерський узол має свої вежі на збіжжя. Фармерський узол має свої кораблі на перевіз збіжжя і старається, щоби продати зерно як найдорозче, а заощадити непотрібні видатки. До такого узла треба приступати кожному фармерові. Англійські фармері заснували такі узли в Саскачевані і Алберті а також і в Манітобі. Хто належить до узла, той має більше гроша за своє збіжжя.

Українські фармері могли би мати свою власну спілку і коли наберуть досвіду, то напевно заложать свій узол. Треба мати між собою людей спосібних до роботи а не до сварки. Торговля не терпить ніякої сварки. Хто свариться, той не може зібрати покунців, бо він ображує людей.

Де платиться податок, там треба його пильнувати. Всюди, де заложений муніципал, там обов'язує податок. Податки йдуть на добро самого округу, який в Канаді називається „муніципалом“.

Де нема заложеного муніципалу, там нема податку. Чим більше на північ, в ліси або в прерії, там лише звірина має свої муніципали. Коли фармері там зайдуть і зачнуть корчувати землю, то там не треба їм платити жадного податку. Там нема доріг, нема школи, нема телефону, нема пошти, нема церкви, нема стації. Там земля дешева, лекше гомстед дістати, але треба сидіти далеко від людей.

В Канаді затягають чоловіка часто у сварку про церкви.

Не заходити собі в ніяку церковну сварку. Зі сварки нема ніколи великого хісна, а з церковної сварки нікому ще не прибуло ні долярів, ні гонорів, ні розуму. Перковна сварка, то такий самий бурян, як молотий або бокає. Як запустите фарму церковною сваркою, то зерно пропало.

Треба приглядатися, як господарують наші українці в Канаді, але треба також дивитися, що роблять англійські і німецькі фармері. Треба йти на роботу до одних і до других, щоби придивитися їх життю і господарці, а також научитися англійської мови.

Наші люди йдуть до роботи при залізниці, роблять гуртами і нічого не можуть научитися там для себе. Це чорна робота, що приносить дещо гроша. Попри цю роботу треба старатися піти на роботу до англійських фармерів і там при праці можна научитися англійської мови, яка доконче потрібна, щоби можна свобідніше рушитися, чи в місті, чи в торговлі, чи на пошті, чи в суді, чи денебудь в дорозі.

Німці мають прекрасні будинки, гарну худобу, чисту землю. Мені здається, що вони найліпше господарують в Канаді. Москалі-духобори вмють злучити свої сили до господарки і дятого доробляються гарного майна.

Українці йдуть по німцях і духоробах. Вони пильні і витревалі. Дадуть собі раду з кожним лісом і з кожним камінням. Мушу сказати, що учаться від других і роблять поступ. Українці є ошадні і не вибагливі.

Англійці люблять вигоду. Хотуть мати зараз гарний і вигідний дім, авто, гарні господарські машини. Жінка англійського фармера хоче мати слугу. Такі видатки не оплачуються і англійський фармер мучиться, бо фармерство не може покрити на самім початку рат на сплату дому і машин і служниці. Виімок серед англійців творять англійці зі Шкоції, або як їх коротко називають скачмени. Вони такі ошадні і витревалі як українці а жінки скачменів не потребують служниць. Самі все роблять і падають. Ошадність, це велика сила на фармі.

Хто приїде до Канади, нехай запише собі, котрого дня і місяця і року приїхав, до котрого порту і котрим кораблем. Це потрібно всюди. Все на ново питають, де лише треба говорити з урядом або приватно. Треба сховати „висідку“ це є лендінгкарт, малу карточку, яку дають на кораблі при висіданні. Це важний документ, без котрого тяжко дістати громадянські папери і стати громадянином Канади.

Коли мине п'ять літ побуту в Канаді, треба доконче податися шо громадянські папери. Пійти до нотарар а він це зробить. Це не багато коштує, а хосен великий. Чоловік стає членом держави Канади, має право говорити про порядки в Канаді, вибирати послів до парламенту провінції і до парламенту цілої Канади в Оттаві. Йому легко поїхати де схоче. Він може легко поїхати до Старого Краю або до Зєдинених Держав.

Треба пам'ятати собі рік, коли чоловік зістав дістав громадянські папери. Це дуже часто потрібне в урядах.

Треба все пам'ятати про Старий Край і помогти братам грошем і порадою.

Зєдинені Держави.

ПЕРЕСЕЛЕННЯ МІЖ ФАРМОЮ І МІСТОМ В ЗЄДИНЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Які причини переселення людей з міста на фарми і передовсім з фарм до міста? Обєлідуючи те питання американський Департамент в Вашингтоні найшов слідоуючу відповідь, чи власне відповіді від тих, що переселяються в один чи другий бік.

Що до еміграції з фарм до міста, яка власне має масовий характер і зростає з кожним роком, то головна причина — економічний натиск; переселяється в місто найбільш таких фермерів, що їм земельне господарство не виплачується. На другім місці стоять ті, що їх в місто заманює можливість більшого заробітку. Далі, багато переїзджав задля шкіль для своїх дітей, ще інші тому, що фізично вже не здатні працювати на рїллі (старість) а врешті є ще й такі фермери, хоч і в невеликому числі, що доробившись маєтку хочуть спочати і споживати його в місті.

Переїзджавють в місто не тільки такі фермери, що вже й інших занять пробували, а й такі, що весь вік прожили працюючи на рїллі, власне майже половина таких. Та з другого боку теж майже половина переселенців в місто не збувається своїх фарм, а лишається на фармі син чи який свояк далі господарити.

Менше таких, що переселяються в другий бік, з міста на фарму. Та між ними найбільше власне бувших фермерів, які розчарувались міським життям. Інші переселенці сподіваються на фармі краще жити або втікають від дорїжні міського життя або врешті шукають економічної самостійности.

Масове переселення з фарм в місто представляється в Америці як доволі грізна проблема, — що буде, кли взагалі фарми опустіють. Потіпаюче тільки те, що з фарм виходять здебільша люде старші тоді як з міста на фарми йдуть молоді та середного віку люде.

ВТРАТА АМЕРИКАНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА НАСЛІДКОМ ВИЇЗДУ ЗА КОРДОН.

Американський громадянин „з роду“, що має громадянські права в Зєдинених Державах через те, що родився в цім краю або з батьків-американ-

ців, не тратить їх через те, що виїде за границю, хочби й осівся там на постійний побут і все одно як довго живе за границею. Розуміється, американським громадянином він перестає бути, коли натуралізується (прийме громадянство) в якій іншій службі чи як.

Те саме право стосується до натуралізованого громадянина (що прийняв американське громадянство) і був вже громадянином що найменше п'ять літ. Він може жити за границею все одно як довго, не гублячи своїх громадянських прав в Америці. Але коли від натуралізації ще п'ять літ не минуло і він повернеться до краю, де родився, і лишиться там два роки або в яким небудь іншім краю за границею проживе п'ять літ, тоді американський закон приймає, що він американського громадянства зрікається і суд його касує. Розуміється, коли є важні причини, що хтось не може вернутися, хоч хоче зберегти свої громадянські права в Америці, тоді, доказавши ті причини, можна їх задержати живучи й довше за границею. Як такі причини Департамент Закордонних Справ признає: непереможні і непередбачені перешкоди для повороту; побут за границею для лікування або науки; заграничне представництво якоїсь американської освітньої, наукової, добродійної або релігійної установи або торговельної або промислової фірми, і т. ін.

Як відомо, американська жінка не тратить своїх громадянських прав через те, що виїде заміж за чужинця. Одначе коли вона живе два роки в країні, де її чоловік є громадянином або підданим, або п'ять літ в яким іншім краю за границею, то теж приймається, що вона зрікається американського громадянства. І теж так само вона може зберегти його, коли докаже такі важні причини, чому вона або її чоловік не можуть переїхати в Америку і тут жити.

ПРАЦЯ І ЗАРОБІТКИ В БАВОВНЯНІЙ ІНДУСТРІЇ.

Бюлетень Вашингтонського Бюра Статистики Праці подає такі факти й цифри про виробництво бавовняного товару в Америці.

Взагалі в Зєдинених Державах є (по обрахунку з 1925 року) 1,366 ткацьких фабрик, що виробляють бавовняний крам. Найбільші — по вартости продукту і числу робітників — в Масачусетс, далі в Джорджії, Конектикат, Алабамі, Нью Йорку і Род Айленд. Окрім того є вони в Пенсилвенії, Норт Каролайні, Сант Каролайні і зрештою, по трохи в інших стейтах. Та головні центри бавовняної індустрії в Масачусетс, Конектикат і Род Айленд на півночі і в Джорджії та Алабамі на півдні.

Працює в тій індустрії (теж по останньому підрахунку з 1925 року) приблизно 445.000 робітників. Суму їх заробітків на протязі того року обраховують на 354 мільйони долярів, вартість виробленого ними товару на 1,714 мільйонів.

По обрахункам Бюро Статистики Праці пересічна платня робітника в бавовняній індустрії на протязі 1910—1926 рр. хиталася поміж 19 і 66 центів за годину праці. Пересічні річні заробітки піднялись від 286 долярів в 1899 році до 798 в 1919, 816 в 1923 і знизились знов до 795 долярів в 1925 році. Платня найменша на півдні, 500—600 долярів в рік в Алабамі і Джорджії, і доходить до поверх тисячі долярів в Пенсилвенії і Род Айленд.

Повний час праці в Масачусетс і Нью Йорку 49 годин на тиждень, в Род Айленд 50, в Пенсилвенії 52, в Алабамі, Вирджинії і Норт Каролайні 55, в Джорджії 57 годин на тиждень.

3 недолі наших переселенців.

ГАРАЗДИ В МЕКСИКУ.

Закарпатські українці селяни, що емігрували до Мексико, пишуть до „Карпатської Правди“ про своє тяжке становище. Не було з чого жити в краю, пишуть вони, а агенти обіцяли нам, що в Мексико знайдемо добрий зарібок і гарні умови життя. Ми продали останнє майно й заплатили великі криваві гроші агентам, щоби відвезли нас до того Мексика.

Приїхали сюди, ісходили ціле Мексико й не маємо ніякої роботи. Гроші, що ще з собою хто мав — минулися. Мексиканські пани сміються з нас і питають, хто нас сюди запровадив.

Ходили ми до чехо-словацького консульства, щоб нам дали змогу вернутися. Але там нас і знати не хочуть.

Народ живе тут гірше, як худоба у нашому краю. Тут земля пуста одно каміння. Ми ходимо голодні й обдерті, ночуємо на дворі, харчуємося дикими рослинами. Не знаємо що далше з нами буде. Вернутися назад нема за що.

МУРАВЛІ ЗАГРИЗЛИ ЖІНКУ.

З Курітиби (головного міста стеїту Парана в Полудневій Америці) наспіла вістка, що в Камло Лярго померла страшною смертю 70-літня старушка — загризли її в її домику муравлі. Вона спала при отворенім вікні. Тої ночі прилетіли величезні хмари крилатих муравлів, тисячі їх влетіло до хати Де Моро, що змучена спекою тропічного дня, твердо заснула. Вкінці збудилася наслідком страшних болів. Побачила, що її ліжко і тіло вкрили тисячі крилатих муравлів. Не могла оборонитися перед ними: її руки, ноги, ціле тіло було окровавлене, вже безвладне. Терпіла так кілька годин, бо не могла ніяк оборонитися; колиж отворила уста, щоби кликати ратунку, тиснулися їй до уст і до горла тисячі муравлів, що мало не вдушилася. Кілька годин лізніше, як уже розвиднілося, почув якийсь селянин, що йшов до роботи на полі, зойки з хатини старенької жінки. Колиж

побачив, що двері замкнені, прикликав сусідів і з ними за чверть години вдалося йому вдертися до хати. Як лише станули на порозі представився їм грізний вид. Старенька бабуся лежала непритомна на постелі, її шкіра була зовсім обгрижена, страшні рани покривали ціле тіло, що було зовсім покусане муравлями. Муравлі глибоко вжерлися в тіло. Нещасну зараз відправили до шпиталю і там щойно вдалося очистити її з муравлів, але за кілька хвилин вона померла. Як її перевозили до шпиталю, вона прийшла до притомности і притомна була до самої смерти. Грізний припадок викликав співчуття в цілім стеїті. Центральна бразилійська влада в Ріо Джанейро оголошує строгі розпорядки для винищування крилатих муравлів, що є не лише ворогами хліборобства, але й людей.

ЛІКАРСЬКИЙ ПОРАДНИК.

Чистота у емігранта.

Кожний емігрант, що їде за границю, мусить бути обовязково оглянений лікарем цього підприємства, котре його висилає за границю. До лікарських оглядин мусить кожний емігрант явитися зовсім чистим. Розходиться тут головно про чистоту тіла і білля, а також і одягу. Що до чистоти тіла, то кожний емігрант мусить перед виїздом викупатися, щоби його тіло не мало сліду бруду. Наколи емігрант має нагоду бути в місті, то може це легко зробити в лазні або в парні, колиж цієї нагоди не має, то повинен у себе дома нагріти води, взяти її до якоїсь більшої посудини, наприклад бочки або цєбрика і там вимити порядно ціле тіло, послугуючися притім милом.

Перед купіллям треба обстригти волосся, а коли хтось хоче його залишити, то мусить мати завжди чисту голову, яку треба часто мити і чесати гребенем, щоби в волоссю не мали спроби ріжні насікомі гніздитися, а також не могли розвиватися ріжні заразливі бактерії.

Також руки мусять бути чисті. Тому треба їх щоденно мити милом—найкраще по праці і перед їдою. Нігті мусять бути обрізані, бо за нігтями міститься бруд, в якому ровмножуються ріжні заразки, передовсім заразок трахоми, котрий при помочі рук переноситься до ока і цим способом людина зовсім несвідомо заражується тяжкою очною недугою.

Тіло емігранта мусить бути чисте не тільки від бруду, але мусить бути вільне від всяких недуг шкіри, як корости та венеричних недуг, як сифіліс і т. п. Також на голові не сміють бути ніякі недуги, як пархи і т. і. Всі ці шкірні недуги і волосся повстають з нечистоти і становлять перешкоду до виїзду за границю. Тому кожний емігрант, що має таку недугу, мусить спершу вилічитися, а щойно по виліченню може виїхати.

Кожний емігрант мусить мати на собі чисте білля, крім цього кілька пар на дорогу. Під словом чистота білля, розуміти треба не тільки це, що білля є випране, але що воно мусить бути вільне від ріжних насікомих, головню вошей. Якщо їх найдуть у емігранта в біллю або волоссю, то це може бути перепоною до виїзду, бо воші є розсадниками заразливих недуг, головню плямистого тифу, котрий переноситься з хорої людини на здорову якраз через укушення воші.

Кожний емігрант мусить взяти на дорогу кусник мила, кілька чистих рушників, гребінь та щіточку до зубів.

Чистота тіла є одною з умовин можливости виїзду емігранта за границю. При тій нагоді звертаємо увагу нашої суспільности, що чистота тіла мусить бути удержана зі санітарних оглядів у кожної культурної одиниці. По великих містах є побудовані дома в цей спосіб, що в кожному мешканні знаходиться ванна. Крім цього у великих містах побудовані лазні і парні, де кожний має можливість кожної пори викупатися і вимитися. В Росії кожний господар має свою власну парню (баню), в якій принаймні раз на тиждень купається ціла родина. У нас натомість по селах люде

купаються тільки літом, о скільки мають в селі ріку. В осені натомість, в зимі і на весні ніхто не купається.

Тому пожаданим є, з огляду на народню гігієну, побудувати в кожному селі принаймні одну публичну лазню і до цієї будови повинні приступити в першій мірі громадські уряди та культурно-освітні товариства.

Д-р Олександр Мальчик.

Всім Передплатникам, Читачам і Прихильникам нашого часопису зі святом

Рідзва й Нового Року

складає найщирші побажання

РЕДАКЦІЯ.

Інформаційне Бюро Товариства Опіки над Українськими Емігрантами Львів, вул. Городецька 95. I. поверх

дає безплатно вірні інформації у всіх еміграційних справах до європейських і заморських країв. — Бюро отворене від години 9-ої до 1-ої рано і від 3-ої до 6-ої години пополудні. — На писемну відповідь проситься долучити поштовий значок за 25 сотиків.

Кожний український емігрант, який їде до Канади або до Зєдинених Держав Америки повинен нажитися по англійськи! По англійськи можна легко нажитися самоукам з книжечки

„Учіться по англійськи“,

українсько-англійські розмови для емігрантів.

Книжечка коштує 2 зол. в брошурі, 2-30 зол. в полотняній оправі без поштової пересилки. Книжечку „Учіться по англійськи“ купувати можна в ТОВАРИСТВІ ОПІКИ НАД УКРАЇНСЬКИМИ ЕМІГРАНТАМИ Львів, вулиця Городецька число 95, I. поверх. — На провінцію висилає Товариство цю книжечку за посліплатою або за попереднім надісланням грошей. Кошта пересилки покриває замовляючий.

ЗМІСТ: У рідвяний вечір; Емігаційне питання; Учіться по англійськи!; На заробітки до Німеччини; Перед маревом безробіття в Аргентині; До Канади без афідавітів; Дещо про фармування в Канаді; Зєдинені Держави: 1. Переселення між фармою і містом в Зєдинених Державах; 2. Втрата американського громадянства нлслідком виїзду за кордон; Праця і заробітки в бавовняній індустрії; 3. Недокі наших переселенців: Гаразди в Мексико; Муравлі загризли жінку; Чистота у емігранта; Оголошення.

Видає: Т-во Опіки над Українськими Емігрантами. — За редакцію відповідає: Генрих Рогожинський.

З друкарні Видавничої Спідки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.